

πολιτισμός

Αναδιφώντας το χθες (318)

Έλλη Βότζη: in memoriam

Του ΧΑΡΗΣ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗΣ*

Φόρος τιμής σε εμβληματικές γυναίκες του Ρεθύμνου

Δευτέρα 3 Ιουνίου 2024 | Ώρα: 19:00-21:00

Οργανισμός: Διοίκηση του Δήμου Ρεθύμνης

Προσέλευση: Αίθουσα Δημοτικού Συμβουλίου

Την περασμένη Δευτέρα 3 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε στον δροσόλουστο αύλειο χώρο του Κεντρικού ΚΑΠΗ εκδήλωση, με θέμα «Φόρος τιμής σε εμβληματικές γυναίκες του Ρεθύμνου», αφιερωμένη στην Καλλιόπη Γιουλούντα, στην Καλλιρρόη Σιγανού-Παρρέν και στην Έλλη Βότζη. Γ' αυτές μίλησαν κατά σειρά ο Νίκος Δερεδάκης, η Καλλιόπη Μαρκάκη και ο υπογραφόμενος. Οργανωτές ήταν το Συμβουλευτικό Κέντρο Γυναικών Ρεθύμνης και η Δημοτική Επιτροπή Ισότητας. Παράθετο σήμερα την εισήγησή μου, ελαφρώς συντομευμένη. «Θέλω να ευχαριστήσω και από τη θέση αυτή τους οργανωτές που μου ζήτησαν να μιλήσω για μια σπουδαία Ρεθεμνιώτισσα. Το έκαναν υποθέτω επειδή το έτος 2020 είχα εκδώσει, με χορηγό τη ΧΕΝ Ρεθύμνης και την κυρία Ρένα Κουτσαλεδάκη, ειδικό βιβλιαράκι με τις ογδόντα σημαντικότερες -κατά τη γνώμη μου- Ρεθεμνιώτισσες όλων των εποχών και είχαμε πραγματοποιήσει σχετικά ιστορικό περιπάτο, τέσσερις ημέρες πριν το γενικό lock down. Με προσκάλεσαν ίσως κι επειδή το 2015 είχα δώσει διάλεξη στο Λύκειο των Ελληνίδων με θέμα τις «Δασκάλες που σημάδεψαν την ιστορία του Ρεθύμνου». Η αρχική βέβαια πρόταση αφορούσε άλλη συμπολίτισσα, περισσότερο προβεβλημένη. Όμως από την πλευρά μου αντιπρότεινα να μιλήσω για μια λιγότερο γνωστή συμπολίτισσα, την οποία το γεγονός ότι δεν άφησε απογόνους πρώτου βαθμού, που συνήθως αυτοί διατηρούν τη μνήμη ζωντανή, κινδυνεύει να την κάνει να ξεχαστεί.

Φωτογραφία Χάρη Στρατιδάκη

Σ' αυτή την κατηγορία, των ξεχασμένων, ανήκουν και άλλες γυναίκες, όπως η Αργίνη Φραγκούλη και η Μαρία Αλεφαντινού. Η έλλειψη απογόνων κάνει ακόμα πιο δύσκολη τη βιογράφησή τους, της Έλλης Βότζη στην περίπτωση μας, ευτυχώς όμως υπάρχουν ακόμη νωπές μνήμες αλλά και κυρίες και κύριοι που βοηθούν με τον τρόπο τους, τους οποίους ευχαριστώ: την Έλλη Χριστοδουλίδου το γένος Κουρομιχελάκη πρώτη ανιψιά της Έλλης Βότζη από τη μητέρα της Αργυρώ, την Μαρία Σπύρου Βότζη, τη Σοφία Βοτζακη-Κουβάλη, την Άννα και τον Μιχάλη Τρούλη, την Ευαγγελία Ακουμιανάκη, τη Μαριέττα Ασημομύτη, τον πατέρα Ιωάννη Κουστύφ και την πρόεδρο του Ιατρικού Συλλόγου Ρεθύμνου Αναστασία Καπελέρη καθώς και την υπάλληλό του Εύα Σταματάκη. Όλος ιδιαίτερος ευχαριστώ τον Νίκο Δασκαλάκη, η βοήθεια του οποίου υπήρξε καθοριστική, καθώς και τη φίλη δημοσιογράφο Εύα Λαδιά, που όλα αυτά τα χρόνια συντηρεί τη μνήμη όχι μόνο της Έλλης Βότζη αλλά και δεκάδων άλλων Ρεθεμνιωτισσών και Ρεθεμνιωτών. Να είναι όλοι τους καλά!

Η Έλλη Βότζη γεννήθηκε το 1920 στην Κοζαρέ της επαρχίας Αγίου Βασιλείου, όπου είχε αρχικά εγκατασταθεί η οικογένειά της και είχε βαφτιστεί με το όνομα Ελένη. Γονείς της ήταν ο Νικόλαος Βότζης και η Πηνελόπη Προκοπάκη από το Σπήλι. Η οικογένεια Βότζη ή Βοτζάκη έλκει τις ρίζες της από την επαρχία Σφακιών, από το χωριό Άγιος Ιωάννης. Η θεία της Έλλης, από τη μεριά του πατέρα της, επίσης Ελένη, καταγόταν και από τη γενιά Μανουσάκα. Ήταν εγγονή της γνωστής Ζερβουδολενιάς. Η Ελένη Βότζη είχε παντρευτεί τον Ιωάννη, γιο του Ιωσήφ Χομηπίτη από το Ροδάκινο, με απώτερη καταγωγή από την Ίμβρο. Το ζεύγος αυτό έζησε περίπου τρία τέταρτα του αιώνα μαζί και εντύχησε να δει τέκνα του -πρώτα Ζαζέβρη της Έλλης- να καταγράφονται στην ιστορία του τόπου για την πολυεπίπεδη προσφορά κι αξιοσύνη τους. Η Έλλη είχε μεγαλύτερη αδελφή την Αργυρώ, κι επίσης δύο αγόρια που πέθαναν σε μικρή ηλικία, και μετά απ' αυτά τον Ιωάννη Βότζη, ο οποίος αργότερα διετέλεσε στέλεχος της Εθνικής Τράπεζας. Η αδελφή της, Αργυρώ, παντρεύτηκε στα Χανιά τον Ιωσήφ Κουρομιχελάκη από τις Βρύσες Αποκορώνου και απέκτησαν τέκνα τη Στυλιανή, την Έλλη -βαφτισμένη Ελένη κι εκείνη και βασική πληροφοριοδότη μας - και τον Γεώργιο.

οδοντίατρο, από τις ιατρικές, δείχνει την επιμονή και συγκέντρωση δυνάμεών της. Πήρε το πτυχίο της το έτος 1954 και την άδεια εξάσκησης επαγγέλματος το 1957. Επανερχόμενη στο Ρέθυμνο ανηγνώρισε το 1964 τη λειτουργία εργαστηρίου στη γυναικία των οδών Κουντουριώτη και Βάρδα Καλλέργη, έναντι κινηματοθεάτρου Εσπέρου, όπως αναφέρει η διαφημιστική καταχώρηση, στην οικία Παπαδοπούκη, στη σημερινή δηλαδή Ευροδσάκ. Τελικά όμως το άνοιξε λίγα μέτρα βορειοδυτικότερα, στην οδό Γερακάρη, δίπλα στο γνωστό στους παλιότερους σπλοπωλείο. Η κατοικία της ήταν στη νέα πόλη, στην οδό Γιαμπουδάκη.

Η Έλλη Βότζη φοίτησε στο Γυμνάσιο Θηλέων Ρεθύμνης και στη συνέχεια σπούδασε γιατρός και εξειδικεύτηκε στη μικροβιολογία. Επειδή η οικογένειά της αδυνατούσε να τη σπουδάσει, το ανέλαβε κάποιος ανώνυμος -μέχρι σήμερα- Ρεθεμνιώτης, εκτιμώντας την έφεσή της στα γράμματα. Επιθυμία της ήταν να σπουδάσει αρχιτέκτων μηχανικός, αφού μάλιστα της άρεσε πολύ να ζωγραφίζει, όμως και το γεγονός ότι σπούδασε μικροβιολόγος, σε μια εποχή που οι γυναίκες είχαν πρόσβαση μόνο στις σπουδές της οδοντιολογίας, από τις ιατρικές, δείχνει την επιμονή και συγκέντρωση δυνάμεών της. Πήρε το πτυχίο της το έτος 1954 και την άδεια εξάσκησης επαγγέλματος το 1957. Επανερχόμενη στο Ρέθυμνο ανηγνώρισε το 1964 τη λειτουργία εργαστηρίου στη γυναικία των οδών Κουντουριώτη και Βάρδα Καλλέργη, έναντι κινηματοθεάτρου Εσπέρου, όπως αναφέρει η διαφημιστική καταχώρηση, στην οικία Παπαδοπούκη, στη σημερινή δηλαδή Ευροδσάκ. Τελικά όμως το άνοιξε λίγα μέτρα βορειοδυτικότερα, στην οδό Γερακάρη, δίπλα στο γνωστό στους παλιότερους σπλοπωλείο. Η κατοικία της ήταν στη νέα πόλη, στην οδό Γιαμπουδάκη.

λύσεις στους αναξιοπαθούντες. Συνταξιοδοτήθηκε σχετικά πρόωρα, το έτος 1987. Δεν έκανε δική της οικογένεια. Ανήκε στη χορεία των Ρεθεμνιωτισσών (Χρυσή Αθανασιάδου, Κοκό Αιοινή, Ευτέρπη Καραβά και άλλων) που δεν δέχτηκαν ν' ανταλλάξουν την ελευθερία τους με την οικογενειακή θάλπωρη, σε μια εποχή που οι άνδρες αποφάσιζαν όχι μόνο για το εάν οι γυναίκες τους θα συνέχιζαν την επαγγελματική τους ενασχόληση αλλά και που συχνά δεν τους επέτρεπαν καν να βγαίνουν στην αγορά και να ψωνίζουν, ιδιαίτερα στη Μικρή Αγορά. Πολλοί ήταν οι σύζυγοι που ακύρωσαν τις σπουδές και την εμπειρία των γυναικών τους.

Δούλεψε όχι μόνο στον ιδιωτικό τομέα αλλά εκ παραλλήλου και στον δημόσιο, στο Νοσοκομείο Ρεθύμνης, αφού μάλιστα στο ελεύθερο επάγγελμα υπήρχε ήδη στην πόλη γιατρός μικροβιολόγος. Ήταν ο Θεοχάρης Κατσαντώνης, που εργάστηκε μέχρι και τη δεκαετία του 1970. Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε, με την απαραίτητη απόσταση του χρόνου, κάτι φαινομενικά άσχετο, που όμως ήταν καθοριστικό για την ιστορία του επαγγέλματος του μικροβιολόγου στο Ρέθυμνο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 το ζεύγος του Θεοχάρη με τη δασκάλα Ελένη Ρισσάτου (φωτογραφία) είχαν χάσει τον γιο τους Στέλιο, γεγονός που είχε βυθίσει στο πένθος την πόλη και συνέβαλε στην κατεύθυνση των ασθενών στο ιατρείο του Θεοχάρη, εν είδει συμπαραστάσης στην οικογένεια. Στο εργαστήριό της η Έλλη Βότζη χορηγούσε δωρεάν αναλύσεις στους αναξιοπαθούντες. Συνταξιοδοτήθηκε σχετικά πρόωρα, το έτος 1987. Δεν έκανε δική της οικογένεια. Ανήκε στη χορεία των Ρεθεμνιωτισσών (Χρυσή Αθανασιάδου, Κοκό Αιοινή, Ευτέρπη Καραβά και άλλων) που δεν δέχτηκαν ν' ανταλλάξουν την ελευθερία τους με την οικογενειακή θάλπωρη, σε μια εποχή που οι άνδρες αποφάσιζαν όχι μόνο για το εάν οι γυναίκες τους θα συνέχιζαν την επαγγελματική τους ενασχόληση αλλά και που συχνά δεν τους επέτρεπαν καν να βγαίνουν στην αγορά και να ψωνίζουν, ιδιαίτερα στη Μικρή Αγορά. Πολλοί ήταν οι σύζυγοι που ακύρωσαν τις σπουδές και την εμπειρία των γυναικών τους.

ρακολουθούσε τις συναυλίες των «Μουσικών Νιάτων» και δεν είχε ποτέ συναυλία αλλά και θεατρική παράσταση, ενώ συμμετείχε στον Σύλλογο Φίλων της Συμφωνικής Ορχήστρας Ρεθύμνου. Ήταν στέλεχος του Σώματος Ελληνίδων Οδηγών. Επαιέ επίσης ανελλιπώς το γαρτάκι της. Αν οι άνδρες είχαν πάντα τη δυνατότητα να πηγαίνουν στα καφενεία και σε όλες τις κοινωνικές εκδηλώσεις, για τις γυναίκες δεν ίσχυε το ίδιο. Ήταν πολύ δύσκολο για μια γυναίκα μόνη να σχετίζεται με τη ζωογόνα και πολύ περισσότερο με ζευγάρια με παιδιά, τα οποία αποτελούσαν πια την απόλυτη προτεραιότητά τους. Εκ παραλλήλου η Έλλη Βότζη είχε ενεργή πολιτική στάση, την οποία υπερασπιζόταν σθεναρά, σε μια εποχή που οι γυναίκες είχαν μεν το δικαίωμα ψήφου όχι όμως και άποψης και μάλιστα δημοσίου. Πολλώ μάλλον όταν αυτή ερχόταν σε αντίθεση με την βενιζελογενή παράδοση του τόπου.

Η Έλλη Βότζη ήταν γυναίκα όμορφη, κομψή και αρκετά κοκέτα και φρόντιζε τον εαυτό της μέχρι τα ύστερα της, που ευτυχώς ήταν ανώδυνα και ανεπαίσχυντα, κλείνοντας τον κύκλο της ζωής της το 2015, σε ηλικία 95 ετών. Είχε τον δικό της κοινωνικό κύκλο και αξιοσημείωτη κοσμική ζωή. Αρεσκόταν να πηγαίνει εκδρομές, όπως στη φωτογραφία στην είσοδο του φαραγγιού της Σαμαριάς. Παρακολουθούσε τις συναυλίες των «Μουσικών Νιάτων» και δεν είχε ποτέ συναυλία αλλά και θεατρική παράσταση, ενώ συμμετείχε στον Σύλλογο Φίλων της Συμφωνικής Ορχήστρας Ρεθύμνου. Ήταν στέλεχος του Σώματος Ελληνίδων Οδηγών. Επαιέ επίσης ανελλιπώς το γαρτάκι της. Αν οι άνδρες είχαν πάντα τη δυνατότητα να πηγαίνουν στα καφενεία και σε όλες τις κοινωνικές εκδηλώσεις, για τις γυναίκες δεν ίσχυε το ίδιο. Ήταν πολύ δύσκολο για μια γυναίκα μόνη να σχετίζεται με τη ζωογόνα και πολύ περισσότερο με ζευγάρια με παιδιά, τα οποία αποτελούσαν πια την απόλυτη προτεραιότητά τους. Εκ παραλλήλου η Έλλη Βότζη είχε ενεργή πολιτική στάση, την οποία υπερασπιζόταν σθεναρά, σε μια εποχή που οι γυναίκες είχαν μεν το δικαίωμα ψήφου όχι όμως και άποψης και μάλιστα δημοσίου. Πολλώ μάλλον όταν αυτή ερχόταν σε αντίθεση με την βενιζελογενή παράδοση του τόπου.

έπεισε κάμποσους Ρεθεμνιώτες να προσφέρουν σε συστηματική βάση αίμα... Προκειμένου να εξασφαλιστεί την αιμοδοτική επάρκεια του Νοσοκομείου, χρειαζόταν τότε ν' απευθύνεται όχι μόνο στα «χωροφυλακάρια» και στα «φανταράκια» αλλά και σε συμπολίτες μας, όπως ο Μανός Ασρινός, ο Ηρακλής Σκευδάκης, ο Στυλιανός Γαβράς, ο Στέλιος Σταγακίης και σε μερικούς ακόμα άλλους, που υπήρξαν οι πρώτοι εθελοντές αιμοδοτές του τόπου. Θέλω να διηγήσω ότι κάποια στιγμή οι δραστηριοί αιμοδοτικοί σύλλογοι του τόπου θα τους τιμήσουν, έστω και μετά θάνατον, ως προπομπούς τους, όπως βέβαια και την Έλλη Βότζη, η οποία μάλιστα είχε κατορθώσει την ίδρυση Σταθμού Αιμοδοσίας στο Ρέθυμνο.

Στον τομέα της εργασίας πέραν της εγκυρότητας έγινε γνωστή και από την εισαγωγή της πρακτικής της εύρεσης της ομάδας αίματος σε κάθε προσερχόμενο στο εργαστήριό της, εννοείται άπαξ. Δεν εισέφερε όμως μόνο αυτό. Στα πλαίσια της υπηρεσίας της στο Νοσοκομείο αγωνίστηκε για την εξασφάλιση των απαιτούμενων ποσοτήτων αίματος για τις ανάγκες των νοσηλευόμενων. Αν και γυναίκα, τολμούσε να απευθύνεται κάθε τόσο στον αποκλειστικά ανδρικό πληθυσμό της τότε Σχολής Χωροφυλακής όσο και στο 44^ο Σύνταγμα Πεζικού για να εξασφαλίσει τις απαραίτητες φιάλες (στη φωτογραφία τα φανταράκια με τη Μαρία Παπαϊωάννου). Η ίδια έπεισε κάμποσους Ρεθεμνιώτες να προσφέρουν σε συστηματική βάση αίμα... Προκειμένου να εξασφαλιστεί την αιμοδοτική επάρκεια του Νοσοκομείου, χρειαζόταν τότε ν' απευθύνεται όχι μόνο στα «χωροφυλακάρια» και στα «φανταράκια» αλλά και σε συμπολίτες μας, όπως ο Μανός Ασρινός, ο Ηρακλής Σκευδάκης, ο Στυλιανός Γαβράς, ο Στέλιος Σταγακίης και σε μερικούς ακόμα άλλους, που υπήρξαν οι πρώτοι εθελοντές αιμοδοτές του τόπου. Θέλω να διηγήσω ότι κάποια στιγμή οι δραστηριοί αιμοδοτικοί σύλλογοι του τόπου θα τους τιμήσουν, έστω και μετά θάνατον, ως προπομπούς τους, όπως βέβαια και την Έλλη Βότζη, η οποία μάλιστα είχε κατορθώσει την ίδρυση Σταθμού Αιμοδοσίας στο Ρέθυμνο.

λη και τη Φορτέτσα. Η Έλλη Βότζη έδρασε στα πλαίσια του Συλλόγου Φίλων του Πρασίνου, που στην ουσία του ήταν ολιγομελής και τελικά μονομελής, δηλαδή η ίδια.

Η Έλλη Βότζη μπορεί να καταχτεί στη χορεία των γυναικών του Ρεθύμνου που ξεχώρισαν και αναγνωρίστηκαν κι απ' αυτούς τους άνδρες της εποχής τους. Αυτές ήταν η Μαρία Χατζηδόκη-Τσιμιονάκη, πρόεδρος του Λυκείου των Ελληνίδων και της ΧΕΝ, η Κατίνα Βιγδίνη-Χαλικιάδου, αντιπρόεδρος του Λυκείου, μέλος του Συμβουλίου της ΧΕΝ, του Κέντρου Παιδικής Μέριμνας και του Κέντρου Εργαζόμενου Κοριτσιού και η Ελένη Παπαδογιάννη-Γρηγοράκη. Κι ακόμη η Αμαλία Μανουσάκη, η Μαρία Βιταϊκουδάκη-Παπαϊωάννου, η Ιωάννα Στραπατσάκη-Βαλαρή και η Σοφία Ηλιάκη. Ξεχώρισε, πέραν της ανεξαρτησίας και του επαγγελματισμού της, σε δύο κλάδους κοινωνικής προσφοράς. Ο πρώτος ήταν εκείνος των αγώνων της για το αστικό πράσινο. Το Ρέθυμνο είχε παράδοση στον «φιλοδασισμό», αν μπορούμε να ονομάσουμε έτσι την αγάπη και προσπάθεια για το πράσινο, με πιο γνωστό τον δήμαρχο Τίτο Πετυχάκη και τον Κήπο του, την εκατονταετηρίδα του οποίου θα γιορτάσουμε του χρόνου. Ήταν όμως και η Φιλοδασική Ένωση Ρεθύμνης (εικόνα), με πιο γνωστό επίτευγμά της τη δεινροφύτευση των λόφων στα νότια της πό-

Ήταν εκείνη που στην εκδρομή της Περιηγητικής Λέσχης στη Ρόδο το 1987 έφερε στη βάλισα της έναν ροδίτικο φίκου. Είναι ο φίκου που κοσμή μέχρι σήμερα την πρασιά της πλατείας Τεσσάρων Μαρτύρων και αποτελεί κατά κάποιο τρόπο τη δική της εκεί προτομή. Στον ίδιο τόμο, ανταποκρίθηκε το 1999 στο κάλεσμα των Ρεθεμνιωτικών Νέων για μια προσπάθεια πρασινίσματος του Ρεθύμνου, με τις πράσινες οάσεις και τα λουλουδιασμένα μπαλκόνια, την οποία στήριξε και ως μέλος της κριτικής επιτροπής (αφίσα). Η επιτροπή εκείνη απένευσε δέκα βραβεία, στην εκδήλωση απονομής των οποίων είχε την τιμή να κάνω εισήγηση. Την ίδια περίοδο προσπάθησε να μας ακολουθήσει σε εξορμήσεις που είχαμε διοργανώσει με το Κέντρο Περιβαλλοντικής Αγωγής και Ενημέρωσης «Φάλκονας», παρ' ότι ήταν πια δυσκίνητη. Ήταν ωραία η εικόνα, μιας ογδοντάχρονης γυναίκας που συμπρωταούσε με δασκάλους και νηπιαγωγούς, οι περισσότεροι από τους οποίους διήνυαν την τρίτη μόλις δεκαετία της ζωής τους. Κι ακόμη, δεν δίσταζε να διανύει μεγάλες αποστάσεις για να μεταβεί σε όμορφες φυσικές περιοχές με το αυτοκίνητό της, γιατί ήταν και οδηγός, από τις πρώτες την εποχή εκείνη, μαζί με τη Νίτσα Παπαδογιάννη, την Μαριτίσα Κάρταλη και τις αδελφές Φραγκοδάκη.

παιδιά που σπούδασε τα είχε παρακολουθήσει εξ απαλών ονύχων, καταβάλλοντας τα τροφεία τους, όπως ονομάζονταν, στην «Παιδική Στέγη Αγίου Νικολάου» που είχε ιδρύσει ο παπα-Γιάννης Πίτερης (εικόνα), ώστε να μπορούν να σπουδάσουν στα γυμνάσια της πόλης του Ρεθύμνου, ερχόμενα από τα χωριά τους και μένοντας εκεί οικότροφα. Κι ακόμη αποτελούσε απαντοχή σε όχι λίγες οικογένειες που δυσκολεύονταν οικονομικά, αλλά και γι' αρρώστους στο Νοσοκομείο. Το τοπικό παράτημα της ΧΕΝ μπορεί να καταθέσει πολλά για τις κατά καιρούς ενισχύσεις του.

Ο δεύτερος τομέας προσφοράς της ήταν εκείνος της κοινωνικής αλληλεγγύης. Όπως κι αυτή σπούδασε με έξοδα άλλου, το ίδιο συνέχισε, σπουδάζοντας νέους Ρεθεμνιώτες που είχαν κι αυτοί οικογένεια για τα γράμματα αλλά που δεν είχαν την αντίστοιχη οικονομική άνεση. Σημειώτεται ότι η ευεργέτης τους δεν ήταν μαϊκίνας, αφού δεν κληρονόμησε σχεδόν τίποτα αλλά και το επάγγελμά της, της μικροβιολόγου, τουλάχιστον τω καιρού εκείνω δεν εξασφάλιζε ακαίρια οικονομικά. Πολλά ακόμα μπορώ ν' αναφέρω γι' αυτή τη Ρεθεμνιώτισσα που τίμησε και εξύψωσε το φύλο της, όμως δε θα μακρολογώσω. Από τα συστατικά που χαρακτήριζε της επιστημονικά εδών την ευθύνη, τον δυναμισμό, την ευαισθησία που προσπαθούσε να κρύψει πανταίω τρόπω, την ευφροσύνη και τα λίγα λόγια που είχε, σε αντίθεση με την πλούσια και συνεχρή πράξη. Αλλά όχι μόνο αυτά. Τα

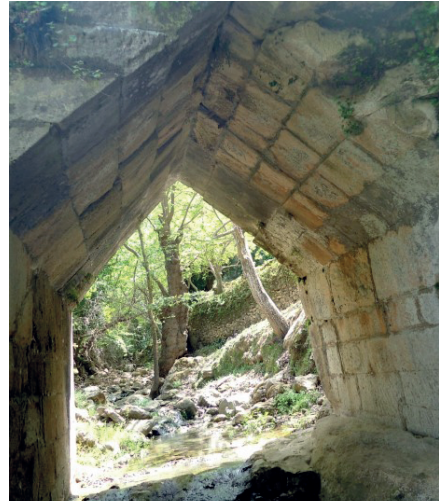

Η Έλλη Βότζη ευτύχησε να τιμηθεί εν ζωή από το Λύκειο Ελληνίδων Ρεθύμνης, τον Ιούνιο του 2008. Ήταν μια εκδήλωση-ημερίδα με θέμα την Καλλιρρόη Σιγανού-Παρρέν, που είχε κλείσει με την τιμήση της Έλλης Βότζη, ως «φίλης και αρωγού του Λυκείου των Ελληνίδων». Θα μου επιτρέψετε να κλείσω την εισήγησή μου με μια προσωπική εμπειρία. Ήμουν το 2001 υπεύθυνος για τον «Φάλκονα» και με είχε καλέσει να συζητήσουμε η κυρία Μαρία Τσιμιονάκη (εικόνα). Είχε μια κακή εμπειρία με παιδί του ενδιαφέροντός της, παιδί με μαθησιακές δυσκολίες, από τους εκπαιδευτικούς σε σχολείο του Ρεθύμνου. Αφού με ενημέρωσε, με ρώτησε για τη γενικότερη αντιμετώπιση των παιδιών αυτών, που την εποχή εκείνη ήταν μεσαιωνική. Της ανέφερα τις δικές μου εμπειρίες, που ήταν ταυτώσιμες με τις δικές της, και στη συνέχεια με ρώτησε τι κάνω, ως ευαισθητοποιημένος εκπαιδευτικός που πίστευε ότι ήμουν, για ν' αλλάξω την κατάσταση. Με ρώτησε ακόμη τι συμβουλευόμαστε τους γονείς των παιδιών αυτών να κάνουν, όταν το πράττουμε, και της είχα απαντήσει ότι τους ζητούμε να μεταβούν για εξέταση και γνωμοδότηση στο τότε ΠΕΠΑΓΝΗ, σε μια εξαιρετική αναπτυξιολόγο, η οποία στη συνέχεια έδινε και σ' εμάς οδηγίες. Με ρώτησε πόσο θα στοίχιζε να την μετακαλούσαμε στο Ρέθυμνο να εκπαιδεύσει όλους τους δασκάλους και νηπιαγωγούς και της απάντησα ότι δεν έχω την αρμοδιότητα να κάνω πολλά πράγματα. Μου αντέτεινε, ότι, αν η περιβαλλοντική εκπαίδευση δεν περιλαμβάνει το άμεσο περιβάλλον μας και δη τα παιδιά στα οποία εφαρμόζεται, τότε δεν είναι τίποτ' άλλο από φανάρι.

Έφυγα, στενοχωρημένος πρέπει να πω, αλλά ξεχάσα το θέμα μέχρι που η αιμύνηση κυρία Μαρία μου τηλεφώνησε με την παράκληση να την ξαναεπισκεφθώ στο σπίτι της στην οδό Δασκαλογιάννη. Στη συνάντηση εκείνη παρευρέθηκε και η Έλλη Βότζη, καθόλου τυχαία απ' ότι αποδείχτηκε. Ούτε λίγο ούτε πολύ μου πρότεινε να χρησιμοποιήσω εκείνη την ομιλήτρια για όλα σεμινάρια θα χρειαζόταν να κάνει προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν οι -πεντακάσιοι την εποχή εκείνη- εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του Ρεθύμνου, ώστε, σας μεταφέρω ακριβώς την έκφρασή της, «να μην στραπαραχτεί πια κανένα απ' αυτά τα σπουρηγόπουλα». Όταν με ρώτησε για το απαιτούμενο ποσό και της είπα ότι υπολόγιζα ότι θα ήταν παραπάνω από σεβαστό, μου απάντησε ότι προτιμάται να καταβάλει τα μηνιαία της σύνταξής της μέχρι και ενός έτους για τον σκοπό αυτό. «Θα ζήσω και φτωχότερη», είχε πει τότε. Τελικά η προσπάθεια εκείνη δεν τελεσεφόρησε, για άλλους όμως λόγους. Κλείνω με τους στίχους του δικηγόρου Κωστή Καλλέργη, που την αποχαιρέτησε έντεχνα το 2015: «Ένας αιώνας προσφοράς / ήσους σ' αυτή την Πόλη. / Γ' αυτό την απουσία σου, / Έλλη, θρηνώμε όλοι». Σας ευχαριστώ».

Περίπατος στη μνήμη του Θανάση Καλπαξή και του Πέτρου Θέμελη

Μια ακόμα ιστορική περιήγηση θα πραγματοποιήσουμε με τις «Ημέρες Ρεθύμνου 2024», με τον τίτλο «Ιστορίες για το νερό. Ελεύθερα (μνήμη Θανάση Καλπαξή και Πέτρου Θέμελη)». Εντάσσεται στα πλαίσια των γενικότερων περιηγήσεών μας στους δρόμους του νερού στο Ρέθυμνο και περιλαμβάνει διάσχιση του Ελευθερινού φαραγγιού, από τον Σπήλιο του Ταϊκούδη μέχρι τον Πύργο της Αρχαίας Ελεύθερας. Είναι εστιασμένος σε θέσεις που έχουν σχέση με το νερό, χωρίς όμως να αποκλείει και άλλα φυσικά και πολιτιστικά μνημεία κατά μήκος της διαδρομής. Θα ξεκινήσουμε στις 8.30 το πρωί της μεθεπόμενης **Κυριακής 16 Ιουνίου** και θα επιστρέψουμε το απόγευμα. Η συμμετοχή πρέπει να δηλωθεί στον υπογραφόμενο, που είναι και εμπυχωτής της (τηλ. 6974026196), με σειρά προτεραιότητας και αφορά ένα ευέλκτο σύνολο μέχρι 20 άτομα. Όσοι πιστοί, προλάβετε να προσέλθετε!

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ. Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας, stharis@yahoo.gr, 2831055031. Η ακολουθία άρθρων «Αναδιφώντας το χθες» είναι αναρτημένη στο <https://rethnea.gr/author/xarhs-stratidakhs/>, ενώ τα περισσότερα από τα βιβλία του είναι δωρεάν προσβάσιμα στο <https://civisrethymnensisuniversalis.blogspot.com/>